

HVAD HANDLER DEBATTEN OM GYMNASIEREFORMEN EGENTLIG OM? TO AF VORES SKRIBENTER GIVER ET BUD

SIDE 4

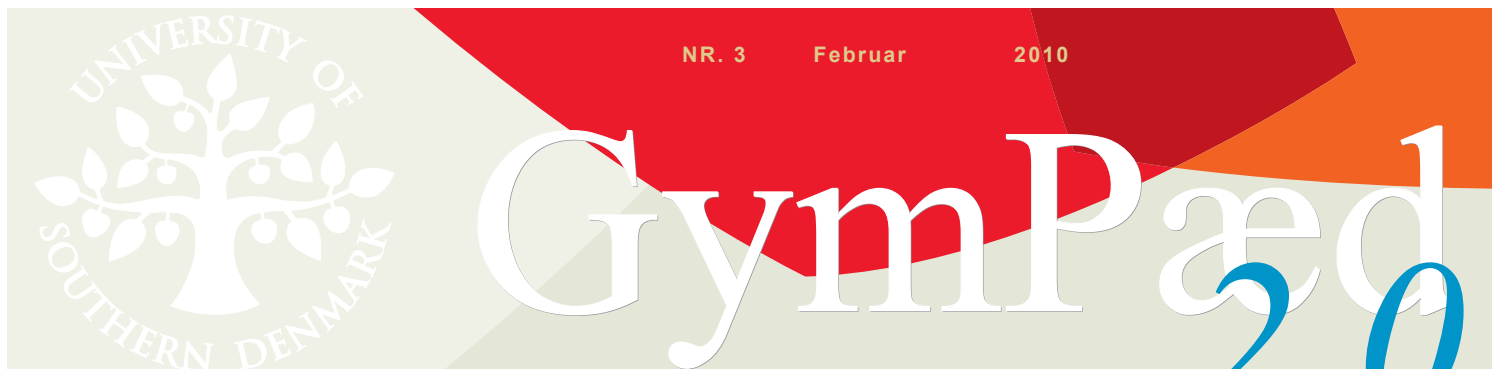
KANONDIDAKTIK KAN REVITALISERES, HVIS DEN TÆNKES INDEN FOR RAMMERNE AF EN MEDIEDIDAKTIK.

SIDE 6

JØRGEN GLEERUP SER PÅ UDDANNELSESPOLITIKKENS AKTUALISERING AF DANNELSESTEORIENS GRUNDLÆGGENDE PROBLEMSTILLINGER

SIDE 10

VIDEN OM LIVET OG UNDERVISNINGEN PÅ DE GYMNASIALE UDDANNELSER

www.sdu.dk/gp2

En strategi for efteruddannelse i gymnasiet kan foregå på tre planer.

Læg en strategi for efteruddannelse

AF PETER HENRIK RAA

I foråret 2009 gennemførte jeg en undersøgelse af gymnasiernes strategi for efteruddannelse og kompetenceudvikling på foranledning af Undervisningsministeriet i samarbejde med Gymnasieskolernes Lærerforening, Rektorföreningen og Danske Erhvervsskoler.

Undersøgelsen skulle udrede nye krav til efteruddannelse som følge af 'gymnasiets dobbelte reform', og den skulle belyse skolernes strategiske overvejelser i den anledning. Undersøgelsen viser, at kun de færreste skoler havde udformet en egentlig strategi for efteruddannelse, ligesom den

viser, at kun de færreste gymnasieledelser på tværs af de forskellige gymnasieformer havde overvejet, om den aktuelle situation kunne indebære nye krav til formen, hvorunder efteruddannelse finder sted.

Ofte ses, at en løsning i lige så høj grad kan definere problemet, som problemet kan kalde på løsningen.

Måske er det tilfældet her: At se efteruddannelse og kompetenceudvikling som en løsning er med til at definere *problemet efteruddannelse* i efteruddannelsens forandrede rolle i det reformerede gymnasium.

Fortsættes side 3

KALENDER FOR IFPR:

9. marts: Konferencen Nye lærerroller efter 2005-reformen. 10.00 - 16.00 på Syddansk Universitet. Tilmelding sker på GLs hjemmeside senest 22. februar

17.-19. marts: Tekst og kontekst - 2. nordiske modernalsdidaktiske konference, Middelfart.

I 2010 udbyder IFPR under sloganet *Oplæg, udvikling, sparring* en række kurser rettet mod skolens team. Se beskrivelse af kursusudbud bagest i GymPæd 2.0.

Forskning om didaktik og organisation

På Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier (IFPR) er der pr. 1. januar 2010 oprettet fem nye forskningsgrupper. De sætter fokus på en lang række spændende forskningsprojekter med både grundforskningskarakter og et anvendelsesorienteret sigte.

Programmerne har følgende titler: *Fag, didaktik og læring* (forskningsleder: Ellen Krogh), *Profession, organisation og læring* (forskningsleder: Katrin Hjort), *Viden og værdier* (forskningsleder: Søren Harnow Klausen), *The Aesthetics of Music and Sound: Cross-Disciplinary Interplay between the Humanities*,

Fortsættes side 2

Fortsat fra side 1

Technology and Musical Practice (forskningsleder: Cynthia M. Grund) og Religion – brud og innovation (forskningsleder: Olav Hammer). Alle programmer har potentiale i forhold til gymnasieskolen. Af pladsehensyn skal her omtales de dele af de to programmer, der har uddannelsesforskning i forhold til gymnasiet som deres særlige fokus. For de øvrige henvises til IFPRs hjemmeside: www.sdu.dk/ifpr.

Uddannelsesforskningen på IFPR beskæftiger sig med forskning i formelle og uformelle læreprocesser hos elever, lærere og ledere på alle niveauer i uddannelsessystemet, fra førskole over folkeskole og ungdomsuddannelser til videregående uddannelser samt efter- og videreuddannelse. En del af instituttets forskere og ph.d.-studerende har en særlig kompetence inden for forskning i de gymnasiale uddannelser, herunder en interesse i ungdomsuddannelserne generelt. Denne kompetence og interesse søges fastholdt og videreudbygget i de nye forskningsgrupper.

Uddannelsesforskningen profilerer sig inden for to centrale vidensområder, didaktik og profession. Didaktik retter sig mod forskning i fag, viden og læring, mens profession retter sig mod forskning i arbejde og læring, arbejdsorganisering og udvikling i uddannelserne. Det er et fælles træk for de to vidensområder, at de har høj sensitivitet i forhold til den politiske og økonomiske omverden.

De to vidensområder er organiseret i to forskningsprogrammer, Fagdidaktik og læring og Profession, organisation og læring.

Fagdidaktik

Forskningsprogrammet Fag, didaktik og læring beskæftiger sig med fagdidaktik, almindelig didaktik og curriculumstudier, samspil mellem fag og fakulteter, vidensformer og videnskabstyper. Det overordnede perspektiv på forskningsfeltet er fagdidaktisk.

Programmets fokus er undervisning og læring i faglige og institutionelle sammenhænge, men med interesse for forbindelserne med uformelle læringskontekster. Programmets forskning skal ses i et triadisk perspektiv, hvor fag, didaktik og læring tilsammen konstituerer forskningsfeltet. Forskningsprogrammet udgør et forum for fagdidaktisk orienterede forskningsprojekter, herunder såvel enkeltprojekter som tvælleprojekter og tværgående fokusområder.

Af aktuelle projekter i forhold til gymnasieskolen kan blandt andre nævnes Nordfag – en undersøgelse i nordisk samarbejde af nordiske modersmålsfag med henblik på at lokalisere en særlig nordisk uddannelseskultur, (i den sammenhæng afholdes konferencen Tekst og kontekst d. 17.-19. marts), Faglighed og skriftlighed – en undersøgelse af hvordan elever lærer fag gennem skriftlighed og skrivning gennem faglighed, Visuel hf – en undersøgelse af Animationsværkstedets/The Animation Workshops samarbejde med Viborg Gymnasium og HF, Kognitionsforskning anvendt i didaktisk sammenhæng – et tværsektorielt samarbejde om udviklingen af litteraturredidaktik i grundskolen og de gymnasiale uddannelser og Mediedidaktik – et samarbejde mellem forskere på tværs af IFPR's programmer med det formål at udvikle viden om medier i rela-

tion til undervisning og læring inden for formelle læringsarenaer på alle uddannelsesniveauer.

Profession

Forskningsprogrammet Profession, organisation og læring retter sig mod forskning i arbejde og læring, dvs. arbejdsorganisering og udvikling, aktiviteter og læreprocesser blandt elever, lærere og ledere i uddannelserne. Her inddrages den daglige praksis i uddannelsesinstitutionerne, formelle og uformelle læringsarenaer, intenderede og ikke-intenderet læring, inklusion og eksklusion

Programmet har et særligt fokus på ungdomsuddannelserne, herunder de gymnasiale uddannelser, samt på professionsuddannelserne, herunder uddannelserne til gymnasie- og folkeskolelærere, og desuden på ledelses- og organisationsudvikling i uddannelsesinstitutioner.

Af aktuelle projekter i forhold til gymnasieskolen kan blandt andre nævnes: Nye lærerroller efter 2005-reformen. (et projekt ledet af Lilli Zeuner som afsluttes med conference d. 9. marts, se side xxx), Nye lærerroller: arbejdsformer, klasserumskultur, lærersamarbejde – et projekt om udvikling og afprøvning af nye efteruddannelseskurser for lærere i de gymnasiale uddannelser, Organisatorisk udviklingsprojekt om frafald og kursisters forskellige tilgange til skolelivet, Den fortsatte implementering af hf-reformen og Gymnasiereform 2005 – professionalisering af ledere, lærere og elever?

Resultater fra forskningsprogrammerne vil løbende blive omtalt i GymPæd 2.0.

Dette nummer

I dette nummer af GymPæd 2.0 bringer vi først en artikel af *Peter Henrik Raae*, der omhandler efteruddannelsesstrategier på gymnasierne.

Den følges op af en artikel af to ph.d.-studerende, *Ane Qvortrup* og *Dion Rüsselbæk Hansen*, som giver et bud på de paradokser i reformen, der er med til at kalde på efteruddannelse.

Nikolaj Elfs artikel går ind i mulighederne i de nye teknologier i dansk-undervisningen, hvor den tankegang han udfolder, åbner døre mod andre fag.

Jørgen Gleerup afslutter med en artikel om udviklingen mod et nyt danskesbegreb. Han skaber et overblik og forklarer nogle af de indre modsætninger i reformen, som gymnasielærerne skal håndtere i deres dagligdag.

Venlig hilsen

Marianne Abrahamsen
Nikolaj Frydensbjerg Elf
Anne Jensen

Redaktion af GymPæd 2.0

Marianne Abrahamsen, ph.d., ekstern lektor ved Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.
E-mail: marianne.abrahamsen@ifpr.sdu.dk

Nikolaj Frydensbjerg Elf, ph.d., adjunkt ved Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.
E-mail: nfe@ifpr.sdu.dk

Anne Jensen (ansv.havende), ph.d., institutleder ved Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.
E-mail: anne.jensen@ifpr.sdu.dk

Læg en strategi....

Fortsat fra side 1...

I det følgende vil jeg referere tre punkter i undersøgelsen. For det første: Hvordan kan man forstå, at efteruddannelse er blevet så vigtig, at det synes at kræve en strategi? For det andet: Hvordan ser de adspurgte skoler på spørgsmålet? Og endelig for det tredje: Hvad kan undersøgelsen udpege som 'svage områder'?

Den vigtige efteruddannelse?

Man skal givetvis lede på flere hylder for at forstå det nye fokus på efteruddannelse og kompetenceudvikling. Der kan nævnes resultater fra reform-evalueringer, politiske processer mellem fagforening, lederforeninger og ministerium osv. Dertil kommer helt generelle strømninger i dagens organisationsnak, hvor læring og udvikling rangerer højt. I gymnasiesammenhæng skal det ny fokus dog særligt forstås på baggrund af den dobbelte reform: indholdsreformen i 2005 og selvejereformen i 2007.

En central skelnen repræsenteres af begreberne kvalifikation og kompetence. Kort men også relativt groft kan man sige, at *kvalifikation* er forbundet med *kapaciteten til at løse givne opgaver*. Kvalifikationsbegrebet voksede frem under industrisamfundet.

Taler vi *kompetence*, sådan som begrebet fx forstås i 2005-reformens politiske dokumenter, henviser begrebet til bredere og mere sammensatte processer vedrørende innovation, produktion, økonomi som forudsætning for fremtidig velfærd. Kompetence omhandler *kapaciteten til at udforme komplekse situationer til opgaver* (Prah og Jensen 2000). Hvis kompetenceudvikling er løsningen, så definerer denne løsning den eksisterende kvalifikationsprofil som problemet. Kompetenceudvikling bliver svaret på drømmen om en arbejdskraft, der kan leve op til kravene om selv at kunne formulere og løse de til enhver tid påtrængende opgaver.

For gymnasiets lærere udgør kompetenceorientering et dobbelt krav, nemlig både et krav, der retter sig mod den enkelte lærers individuelle kompetenceudvikling og et krav om at kunne tilrettelægge kompetenceudviklende læreprocesser for eleverne.

Forandringspressets flertydighed

Nu er forandringspresset på gymnasierne imidlertid ikke entydigt. For at klargøre den flertydighed, som en strategi skal udformes inden for, kan man opstille en model, hvori flere analytisk konstruerede gymnasieinstitutioner optræder side om side.

To af dem er allerede institutionaliserede gymnasier, nemlig dannelsesgymnasiet og faggymnasiet. De to andre er under institutionalisering som følge af reformpresset. Dem har jeg kaldt innovationsgymnasiet og implementeringsgymnasiet (for en uddybning af modellen se Raae 2008). Jeg vil her alene referere til de tre sidstnævnte.

Den kendte udgave af efteruddannelse knytter sig historisk til det skred i gymnasieforståelsen, der skete i 1960'erne og 70'erne – den gymnasieinstitution, jeg har kaldt *faggymnasiet*. Her blev de enkelte fags karakter af videnskabelig propædeutik tydelig, og det er her, en særlig og stadig vital 'fortyndingsmetafor' opstår: Forskerne fortæller lærerne om 'the real thing', lærerne fortæller det videre til eleverne...

2005- og 2007-reformen forstyrrer imidlertid en sådan efteruddannelsesforståelse, for her føjes to 'gymnasier' til, innovationsgymnasiet og imple-

	Gymnasiet som institution - styret af intern dynamik	Gymnasiet som instrument - styret af ekstern dynamik
Decentralt perspektiv Medarbejder: Leder:	Faggymnasiet Den fagligt suveræne lærer Den lyttende leder	Virksomhedsgymnasiet Den innovative lærer Den dialogiske leder
Centralt perspektiv Medarbejder: Leder:	Dannelsesgymnasiet Dannelsesforbilledet Primus inter pares	Implementeringsgymnasiet Den effektive implementator Den direkte leder

menteringsgymnasiet. Disse to kan ses som svar på det behov, som reformerne skaber.

Innovationsgymnasiet er affødt af det nye markedspress. Med selvejet bliver gymnasierne konkurrenceudsatte – om end med store regionale forskelle. For at stå sig i konkurrencen sættes lyset på strategisk ledelse og innovative medarbejdere, der kan profiludvikle gymnasiet. Det kræver lærere, der både kan forestå elevernes kompetenceudvikling, men som også kan gøre den enkelte skoles uddannelsesstilbud attraktivt.

Implementeringsgymnasiet afspejler en anden dagsorden, der har rod i *New Public Managements* styringsopfattelse. Dagsordenen gælder den politiske interesse for at kunne styre gymnasiernes effektivitet med henblik på en høj dansk placering i den internationale uddannelsesbenchmarking. Her vurderes gymnasierne efter, hvor gode er de til at omsætte politiske målsætninger og programmer til uddannelsespraksis.

Den empiriske analyse

Undersøgelsens empiriske analyse bygger på skemaer, som i alt ca. 85 deltagende gymnasieledelser har udfyldt. Den viser, at man generelt var bevidst om et efteruddannelsesefterslæb. Men den viste også, at kun de færreste havde gjort sig mere samlede overvejelser over efteruddannelse – hvad enten det var i relation til organisationens samlede mål eller de enkelte

læreres udvikling. Den viste, at især faggymnasiet efteruddannelsesstærkning gennemsyrede forståelsen. Rigtig mange angav, at nu skulle individuel faglig efteruddannelse (igen) opprioriteres! Det kompetenceudviklende – tilrettelæggelsen for en træning af lærernes problemformulerende og projektstrukturerende kapacitet – var stærkt underprioriteret for ikke at sige fraværende. Endelig viste undersøgelsen, at efteruddannelse i 'implementeringsfærdigheder' – fx hvordan man etablerer indsatsområder på baggrund af systematisk evaluering – kun i ringe grad var reflekteret.

Alt i alt viste den empiriske del af undersøgelsen, at den dobbelte reforms forandringspres endnu ikke var rykket ind i ledelseshorizonten, når det gælder efteruddannelse.

Fortsættes næste side

Strategi for efteruddannelse

Ideelt set bør en formuleret strategi kunne aflaste organisatoriske processer vedrørende beslutninger og prioriteringer. Desuden bør den kunne fungere som et fælles referencepunkt i den interne organisatoriske debat om og evaluering af de initiativer, som skolen har iværksat.

Det er ikke enkelt at udvikle en strategi for efteruddannelse. Dertil er de tre 'gymnasiers' krav for modstridende i forhold til hinanden. Min vurdering er, at en god strategi på området ikke kan være harmonisk sammenhængende, men snarere må gå på tre ben, der blot hænge 'tilstrækkelig godt' sammen. Faggymnasiets *opdateringsdidaktik* bør eksistere side om side med innovationsgymnasiets *strategiske didaktik* og implementeringsgymnasiets *taktiske didaktik*. Den strategiske didaktik angår det at opfinde nye mål inden for det lokale gymnasiums vision og omsætte dem til innovative initiativer. Den taktiske didaktik er mere teknisk. Her gælder det om at oversætte de politisk givne mål til initiativer i den lokale sammenhæng.

Skønt den teoretiske undersøgelse peger på, at en skarp og præcis strategi kan risikere at være mere af det onde end af det gode, viser den empiriske undersøgelse nogle svage sider. Dels viser den, at den dobbelte reforms krav til efteruddannelse kun i ret lille omfang er rykket ind i ledelseshorisonten i form af samlede overvejelser over efteruddannelse. Dels – og mere konkret – viser den, at faggymnasiets opdateringsdidaktik alt for mange steder dominerer (ønske-)billedet af den fremtidige efteruddannelse. Til sammen peger den teoretiske og empiriske analyse på behovet for en efteruddannelse, der mere end at *lære om* handler om at *lære i* – dvs. at lære i et udviklingsprojekt *under* arbejdet med dets problemfelt. Først i det tilfælde lægger det op til egentlig kompetenceudvikling.

Peter
Henrik
Raae

Peter Henrik Raae er lektor på Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier. Hans forskningsområde er skoleudvikling, organisation og ledelse i det gymnasiale felt.

E-mail: phr@ifpr.sdu.dk

REFERENCER

Jensen, Inger & Arne Prah (2000):

Kompetence som intersubjektivt fænomen, i: Andersen, Torben, Inger Jensen & Arne Prah (red.): *Kompetence i et organisatorisk perspektiv*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

Haue, Harry, Erik Nørr og Vagn Skovgaard-Petersen (1998): *Kvalitetens vogter. Statens tilsyn med gymnasieskolerne 1848-1998*. København: Undervisningsministeriet.

Raae, Peter Henrik (2009): *Strategi for efteruddannelse og kompetenceudvikling. En teoretisk og empirisk analyse på baggrund af to konferencer*. http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Gym/PDF09/Gymreform%20konferencer/091112_rapport_strategi_for_efteruddannelse_kompetenceudvikling1.ashx

Raae, Peter Henrik (2008): *Rektor tænker organisation. Organisationsforestillinger i lyset af den dobbelte reform af det almene gymnasium*. Gymnasiepædagogik 67. Odense; Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet

Eksempel på strategi

Det var ikke undersøgelsens opgave at give eksempler på 'best practice'. Et eksempel kan måske hjælpe på en konkretisering.

Et nærliggende eksempel på en tredimensional strategi for efteruddannelse, sådan som den omtales i undersøgelsen, kunne være efteruddannelse som udvikling af studieretninger.

Udvikling af nye eller eksisterende studieretning vil kunne implicere integration mellem

- faglig efteruddannelse. Den faglige efteruddannelse vil således ske i et anvendelsesperspektiv, eksempelvis med henblik på samarbejdet mellem de bærende fags lærere

- pædagogikudvikling – innovativ pædagogik med henblik på at gøre studieretningen attraktiv i elevperspektiv
- implementeringsfærdigheder. Hvordan integreres evaluering, så det bliver muligt at konstatere, om studieretningen lever op til de mål, der er sat for den?

En strategi for efteruddannelse, der er orienteret om sådanne udviklingsmål, vil være et eksempel på foreningen af 'at lære om' og 'at lære i'. Her lærer lærerne nyt om deres fag samtidig med, at de arbejder anvendelsesorienteret med dem.